

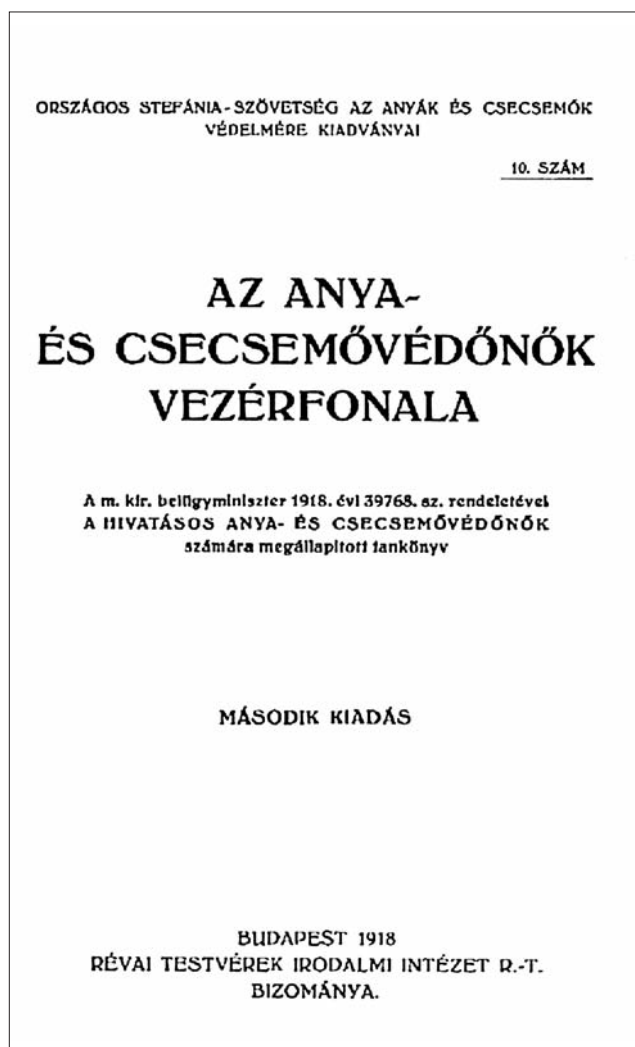
Az Országos Stefánia Szövetség és id. Szénásy József (1886–1951)

SZÁLLÁSI ÁRPÁD DR.

A címben szereplő szövetség az Osztrák–Magyar Monarchia egészségügyének egyik „kései szülötte” volt. Az első világháború második évében már egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy nem tudható, katonáink hazatéréséig „hányszor fognak lehullani a levelek”! A frontvonalak megmerevedtek, a halottak és a sebesültek száma egyre nőtt, és ennek hatását a hátszág is fokozatosan érezte. Ezért jött létre az anyák és csecsemők védelmére 1915-ben az Országos Stefánia Szövetség, amelynek orvosi szakosztályát a két ágazat legtekintélyesebb személyei, Tauffer Vilmos és ifj. Bókay János professzorok képviselték. Megjelent „Az anya- és csecsemővédők vezérfonala”, majd 1918-ban a második kiadása [1] (1. ábra). Stefánia kir. hercegasszony mint nemes érzésű Habsburg, az ügyszó nemcsak a nevét adta. Röplapokat adtak ki magyar, német, román, tót és rutén nyelven az „Anyák kiskatéja a szoptatásról és a csecsemők ápolásáról”, valamint az „Anyák kiskatéja a csecsemő etetéséről anyatej hiányában” címmel, szinte érthetetlenül kevés példányszámban (100). Egymást követték a hasznos kiadványok Juba Adolf, Madzsar József és Berend Miklós tollából. A cselekvés kereteit a jogászok biztosították, de gróf Károlyi Lászlóné is kitért magáért ügyszóretetével. Az Országos Stefánia Szövetség túlélt a Monarchiát, a két világháború között áldásos tevékenységet fejtett ki, és paradox módon a második világháború első évében olvadt bele a Zöldkeresztes Mozgalomba.

Ennek az anya- és csecsemővédelmi szövetségnek volt a leglelkesebb és legjelentősebb orvosa id. Szénásy József, annak a Szénásy Sándornak az unokaöccse, aki 1886 óta a Gyógyászat című folyóirat szerkesztője volt. A család ősei kereskedőként szereztek tiszasülyi birtokukat, és Szénásy József apja, gyógyszerészi oklevéllel a tarsolyában, a mezőgazdaságot választotta. A Jókai-féle „új földesúrak” kora ez, amikor a Tisza szabályozásával egyre bővült a termőterület, amelynek jászági része nem esett messze a fővárostól, Szolnok állomása lovas kocsival könnyen elérhető volt. Szomszédságukba került rövidesen Kovács József sebész- és Tauffer Vilmos szülészprofesszor. A tanyai szomszédok érdekes eseménynek lettek szemtanúi. A kor két híres operatőre szenvedélyesen tenyésztette a fajlokat, és elhatárolták,

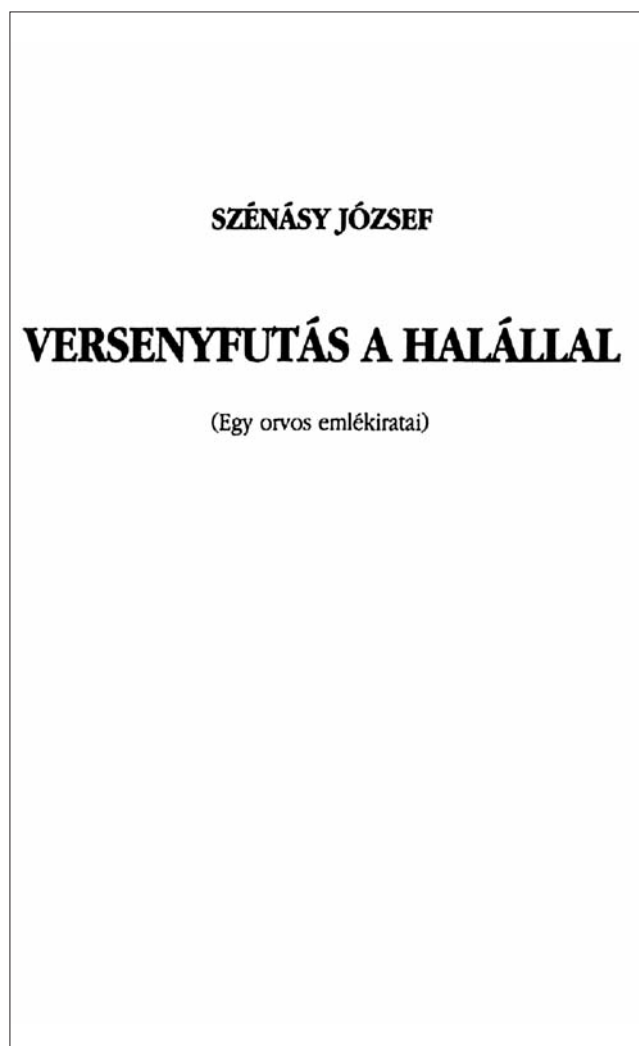
hogy a csikóherélést nem bízzák holmi piszkos kezű csiszárookra, maguk végzik azt el a sterilitás legkorszerűbb szabályai szerint. A meglepetés akkor érte őket, amikor a kasztrált

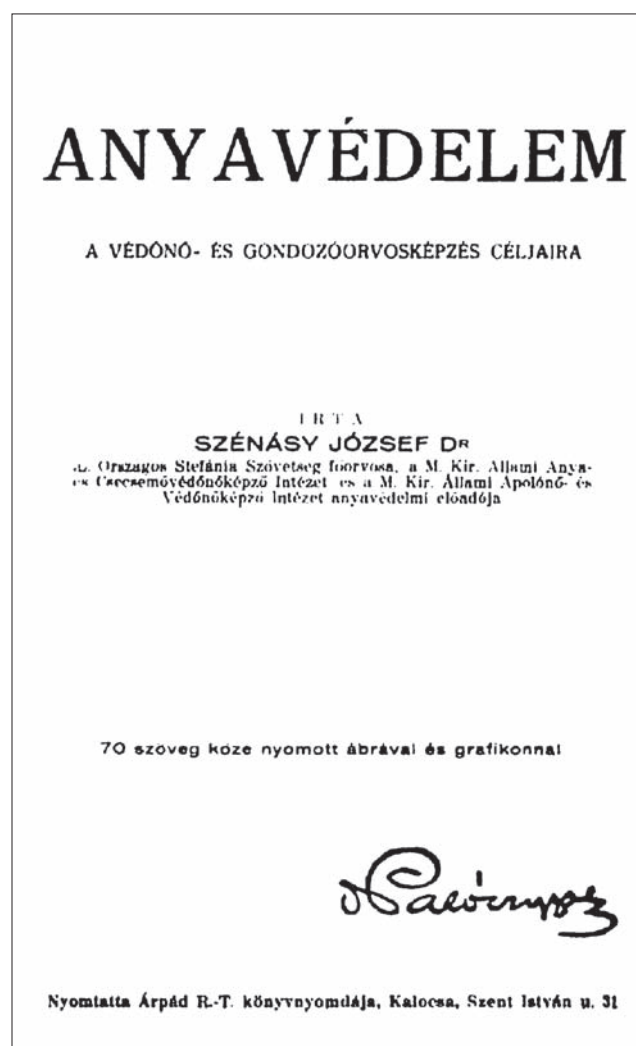
1. ábra Az anya és csecsemővédők vezérfonala, második kiadás

állatok hashártyagyulladásban elpusztultak. A herélőmester árulta el a titkot: „cserepcsik” nélkül az nem megy. Ez egy fából készült szorítóeszköz, amely megakadályozza a gyulladás hasüreg felé való terjedését. Ugyanaz a szerepe, mint szülésnél a köldökleszorító Bar-kapocsnak. A lovas népek ősi tapasztalata. A kis Józsi, aki ezt mások elbeszéléséből lejegyezte, akkor látta meg a tanyai napvilágot, amikor nagybátyja Poór Imrétől a Gyógyászat szerkesztését átvette. Már gyermekkorában a legnagyobb orvosok közelébe kerülhetett. Ma is elgondolkodtató, hogy akkori legnagyobb szülészünk birtokszomszédjának a felesége még tanyán szülhetett. Id. Szénásy József magánúton végezte alapfokú tanulmányait, de középiskolába a pesti piaristákhoz íratják, ahol 1903-ban érettségizett. Tanulmányával kezdetben nem tűnt ki. Katona akart lenni, de arról hamar letett. Fővárosi szállásadója és mentora, az aglegény Szénásy Sándor sebésztanár lett. Többször ellátogatott a bonctani és törvényszéki orvostani intézetbe, ahogy emlékezésében írja: több halottal „barátságot kötött” [2] (2. ábra), és végül a medicina mellett döntött – Sándor bátyjának nem kis örömére. Tauffer hatására természetesen a szülészeten kötött ki. Ok-

levelet 1908-ban szerzett, de Semmelweis méltó utódjánál akkor éppen nem volt státus. Így került a Bársony János vezette I. Szülészeti Klinikára. Lovrich József magántanár, az intézet második embere vette szárnyai alá, akit később a Bábaképző Intézetbe is követett. Első önálló tudományos dolgozatát 1913-ban hozta le az Orvosi Hetilap, címe: „Zueltzer peristaltikás hormonalja az operatív gynaekológiában”. Tudjuk, Bayliss és Starling nemrég írták le és nevezték el ezt a serkentőanyagot „peristaltic hormonal” néven, a „hormonalja” fordítás ebből való, később a rövidebb nevű hormon lett belőle. Szülészként nem sokáig élvezte az aranyifjak életét, 1913-ban megnősült, s a következő esztendőben világra jött Józsi nevű fiuk, akiből később jeles gyermekidegsebész lett. Abban az évben az első világháború is kitört, s a fiatal orvostisztet ősszel már a szerb fronton találjuk. Beszámolóit megrázóak. Aztán Galícia következett. Szinte minden sebesüléssel és fertőző betegséggel találkozott, erejét megfeszítve kezelte a betegeket. Az őszi összeomlásról olyan képet festett, amelyet csak 1990 után lehetett megjelentetni. A háború a sebészetet is megszerettette vele, így a Bábaképző Intézetből átkerült az I. Számú Sebészeti Klinikára. Pon-

2. ábra Szénásy József önéletrajza

3. ábra Az Anyavédelem